

Flygfotografen Pereric Öberg

Jag plåtar våra svenska gårdar för eftervärlden

HOPKRUPEN. Flygfotografen Pereric Öberg är egentligen lite väl lång för den trånga helikoptern.

Finns din bild i arkivet?

Namn: Pereric Öberg.
Född: 1959.
Familj: 3 döttrar och särbon Anette i Göteborg.
Yrke: Flygfotograf och VD för företaget Svenska Aero-Bilder i Enköping, med ett arkiv på över 5 miljoner gamla flygfotografier. Företaget grundades 1965. Gå in och kolla om din gård finns i hans arkiv: www.aerobilder.se

Pereric Öberg är som forna tiders gåramålare med den skillnaden att han använder kamera och helikopter. Han har dessutom Sveriges största arkiv med 5 miljoner gamla flygfoton från 50- och 60-talen.

Text & Foto Lars-Gunnar Gustafsson

Varje dag under sommarsäsongen spejar Pereric upp mot himlen, ständigt på alerten om det perfekta vädret dyker upp. När vädret är bra blir det många vändor med helikoptern. Den här eftermiddagen skiner solen, men det har samtidigt bildats små, tätta moln.

– Titta bara, så många skuggor som bildas på marken!

Även små moln skapar störande svarta fält som inte är önskvärda bildmässigt. Jämmt ljus från en klarblå himmel är idealet. Säsongen startar när det börjar bli grönt ute och varar tills löven börjar falla av träden.

Under 1950- och 60-talen var flygfotograferna mycket aktiva och då som nu var det

vackert väder som gällde. Detta framgår tydligt av bilder från flygfotografins barndom, då solbelysta motell och bensinmackar växte upp som svampar ur jorden: Caltex, Texaco, Koppartrans, BP, Gulf och IC – namn som redan är historia.

– Ingen köper en bild om solen inte skiner, konstaterar Pereric.

HAN SITTER PÅ LANDETS I SÄRKLASS största arkiv av flygbilder, som blivit en guldgruva för den som är intresserad av nutidshistoria. Den välkände kulturspanaren Göran Willis blev så inspirerad av bildarkivet att han för ett par år sedan gav ut boken *K-spaning från ovan*.

Pereric försöker ständigt utveckla arkivet och sedan ett par år tillbaka digitaliseras även de äldsta bilderna i arkivet och läggs ut på nätet. Där kan den intresserade leta självständigt, men också bidra med information.

– Här kan man själv söka efter sin gård. Vi fyller på med upp till 800 bilder varje arbetsdag, säger Pereric, som gläds åt ett enormt uppsving när det gäller intresset för gamla bilder.

Att dokumentera var aldrig själva affärsidén på den tiden när flygfotofirmorna slogs som värst om kunderna. Flygfotografering var snarare en bransch som lockade många "lycksökare", en jakt på snabba pengar i mördande konkurrens, som inte sällan slutade i

LEVANDE BY. Full aktivitet i Häby nordväst om Munkedal i Bohuslän, för 45 år sedan.

HEDRAD. En dröm gick i uppfyllelse när Enköpings museum uppmärksammade ortens egen flyg-fotograf med utställningen Historien i en gulddram – eller hur gåramålaren fick vingar.

CENSUR. En gång i tiden var censuren handgriplig.

av på en snitslad karta. Varje gård får ett nummer, så att den lätt kan identifieras.

Numera är det tillåtet att inkludera horisonten vilket gör bilderna vackrare. Förr granskade försvaret alla flygbilder och censuren kunde vara ganska hårdhänt: ibland klipptes delar av negativet helt enkelt bort!

Horisontlinjen ger djup i bilden och framhäver landskapet, samtidigt som riktmärken i fjärran förhöjer bildens intryck.

– Det kan vara en kustlinje, en sjö, ett kyrktorn eller en stad. Vad som helst som säljaren kan peka på och som kunden känner igen, säger Pereric.

Det hopskrivna förnamnet har han fått av pappa Larseric. Under tretton år fram till 1993 var Pereric och Larseric kollegor på Svenska Aero-Bilder.

Medan fotograferingen är säsongsbunden, gnetar säljarna på året om. I fikarummet på flyghangaren söder om Enköping kretsar samtalet kring försäljningen av bilder.

– Man undrar ju ibland hur det ska gå för säljaren när man ser en ilsken person på bilden som hytter med näven mot helikoptern, reflekterar säljaren Leif Hultmark.

Ibland händer det att flygfotot kommer med ett oväntat bildbevis. Som den gången när säljaren precis visat upp en bild för kun-

den där det stod en bil på gårdsplanen.

”När är den här bilden tagen?” frågade mannen i huset, ”och vad i h-e gjorde han här då?” samtidigt som han spände blicken i sin hustru.

HAR DET VERKLIGEN HÄNT?

– Jodå, det har nog hänt värre saker än så. Sedan berättas den ena historien efter den andra. Människor har till exempel påstått att hästar skrämts i sken av helikoptern och krävt skadestånd. Oftast har målen lagts ner. Problemet för dem som klagat är ibland att själva bilden bevisar att deras påstående inte stämmer.

– En gång skulle ett par hästar ha skenat och skadat sig, men på flygbilden står bonden lutad över staketet medan hästarna lugnt betar på ängen framför.

När nya bilder speglar sig i gamla blir känslan av dokumentation levande. Gamla bilder visar hur det var förr, när dynghögen fortfarande fanns kvar på gården. Byggnader har försvunnit, nya har kommit till.

Det händer att kunden tycker att gården borde ha fotograferats från ett annat väderstreck.

– I undantagsfall tar jag redan från början en bild från ett annat håll, om jag är osäker.

1955. Skåne, Östra Grevie, norr om Trelleborg.

1987. Skåne, Östra Grevie, norr om Trelleborg.

1958. Södermanland, Jönåker, väster om Nyköping.

1983. Södermanland, Jönåker, väster om Nyköping.

Problemet är tiden och kostnaden. Två bilder på varje objekt är två varv i luften och 6 000 kronor blir snart 12 000 kronor i hyra – det betalar sig inte.

Om vädret är perfekt fotograferar Pereric från morgon till sen eftermiddag. Efter tre timmar är det dags att gå ned och tanka. Rent tekniskt arbetar han enkelt. Kameran är handhållen, för att motverka vibrationer. Han har nyligen gått över till digitala kameror, minneskortens kapacitet gör det enklare.

– Nu slipper jag byta film i helikoptern i högt tempo.

Att slippa vänta på framkallningen har sina fördelar och numera kan han kolla igenom resultatet direkt på datorn.

– Jag behöver inte längre ligga med magknip i flera dagar och undra: ”Blev det bra?”

Det äldre materialet som inte digitaliserats ligger i form av små numrerade kopior, som referenser till sparade filmer.

GÅRDAR GÅR ATT IDENTIFIERA på Generalstabens och Lantmäteriets kartor. Där har tidigare fotograferingar ritats in, med gårdarna numrerade. Gamla bilder har fått nyhetsvärde igen. Pereric som har varit i branschen i 30 år känner hur vindarna blåser.

– Kanske farfar som hade gården 1957 inte

hade råd att köpa tavlan, säger han. Men då kan jag gräva fram den där bilden som mina företrädare tog en gång i tiden, och sälja den till hans barnbarn i stället.

Han har noterat att den yngre generationen ofta är intresserad av gårdens historia och söker efter bilder på hur den såg ut förr.

– På så sätt sitter vi på en

Urblekta flygbilder kan bytas ut

I många hem och på kontor hänger det urblekta flygfotografier. En del har hängt uppe i dagsljus i tiotals år och den ultraviolette strålningen har successivt brutit ned färgbilden.

– Jag får ständigt telefonsamtal med förfrågningar om vad man ska göra, säger Pereric.

Hans råd är att titta på baksidan av bilden efter ett nummer. Om det finns ett sådant kan han gå ned till arkivet och hitta originalet för att göra en ny kopia. Negativen förvaras i ett skyddsrum, ett slags Fort Knox som blivit en guldgruva med över fem miljoner bilder från 1950-talet och framåt.

TIDSMASKIN. Återfunna bilder från det stora arkivet med 5 miljoner bilder.

TILL ER TJÄNST! Förr hade säljarna på Svenska Aero-Bilder uniform och skärmössa.

FULLT UPP MED BESTÄLLNINGAR. Kontoret är nästan överbelamrat med beställningar och lappar från kunder som önskar en ny förstoring.

➔ kulturskatt.

Pereric ser sig själv främst som säljare och beklagar att han har allt mindre tid att vara ute på fältet och möta kunder.

– Det är ju där jag får höra vad de tycker om bilderna jag tagit.

BEROENDE PÅ STORLEK kostar en inramad förstoring mellan 5 000 och 8 000 kronor. All produktion sker på plats i Enköping. Negativen skannas in och bilden skrivs ut med bläckstråleskrivare på en kanvasduk, som

täcks av en tålig plastfilm som skyddar mot både UV-ljus och smuts.

Vid sidan av den rutinmässiga flygfotograferingen ger Pereric ut en kalender. Den ger utrymme för lite mer fritt bildmässigt skapande, sommar som vinter. Sedan flera år har Pereric dessutom tagit bilder i lod från helikoptern på mönster i terrängen. Det har vuxit till ett sidoprojekt och han funderar så smått på en bok. Titeln?

– Kanske *Taget ur luften*, eller varför inte *Livet är kort*? ■

Flygfotot ersatte gamla tiders ”gåramålningar”

☛ **I Enköping vet alla** vem ”flygfotografen” Pereric Öberg är. Men det är inte lätt att bli profet i sin egen stad. Det krävdes mycket envishet och tjat för att förverkliga en gammal dröm, en utställning på Enköpings museum. *Historien i guldrum – eller när gåramålaren fick vingar*, blev verklighet för några år sedan. Utställningstiteln anspelar på gamla tiders ”gåramålare”, självlärda konstnärer som vandrade riket runt och målade av gårdar och torp.

De målade ofta naivt och detaljrikt och sålde sina alster för en billig peng. Ibland förvrängde de perspektivet, för att alla byggnader skulle synas.

På tavlorna är det alltid högsommar med blå himmel och vita moln. Ibland kunde förskönande detaljer läggas till, som flaggstänger eller dekorationer i form av vita stenar. Motiven målades ofta med oljefärg, på duk eller papp.

Till skillnad från på flygfotografierna var husen till synes nymålade och välskötta och

gårdsplanen fri från störande objekt. Kunden hade säkert bestämda åsikter om hur allt skulle se ut.

Målningen fick ofta en hedersplats ovanför ”finsoffan”. Men efterhand som flygfotografierna blev vanligare förlorade tavlorna sin status och många slängdes bort. De som bevarats kan ha ett stort värde för släkt- och hembygdsforskare.

Inramade flygbilder, klara för leverans.

Rena rama konsten

Plöjd åker, Enköping, 2004.

Fröplantering, Långhals, nordväst om Säter, 2006.

Bildepå, Uddevalla hamnområde, 2009.

Gasledning, Stenungsund, 2009.